

LAPSE ARENGU ETAPID

Tänapäeva laps ei ole üldiselt selline nagu tema vanavanemad sama vanalt või isegi vahest selline, nagu tema vanemad samas vanuses. Tegelikult pole tänased lapsed isegi sellised nagu lapsed 10 aastat tagasi.

Pat Holt on öelnud, „tänapäeva lapsed pole niivõrd teistsugused kui mineviku lapsed. Maailm kus nad elavad on väga erinev. Ja selle kõrval produkt on väga erinev laps.“

Mõttele tänapäeva lapse peale. Ta käib tõenäoliselt söimes/lasteaias ja võimalik, et on seda sünnist saadik teinud. Kiirest elutempost tulenevalt aetakse ta üles juba enne päikese tõusu ja viiakse hoidja juurde. Tagasi saab ta alles pimedas. Enamuse päevast veedab ta sama vanade lastega, õppides läbi mängu.

Tänapäeva laps veedab palju aega teleka, arvuti või nutiseadmetega, elades elektroonilises mullis.

Erinevalt vanematest on tänapäeva laps multikultuurne. Ta mängib ja õpib koos lastega teistest kultuuridest. Ta aktsepteerib kultuurilisi erinevusi nagu eelmine põlvkond aktsepteeris perekondlikke erinevusi. Samas tema heasoovlikus teistest kultuuridest pärit laste suhtes või oht sattuda tema perekonna hoiakute tõttu.

Tänapäeva laps elab enamasti linnas. Paljud lapsed kasvavad üles praktiliselt loodusega kokku puutumata. Nende vanemad ja õpetajad on teadlikud igasugu teadussaavutustest kuid ei tunne loodust.

Tegevus

Vahest tundub, et laps kasvaks nagu erineval planeedil, mitte sellel, kus meie kasvasime. Kuid see on ainus maailm, mida laps tunneb.

Täida ja aruta oma grupis tööleht „Kui erinev see toona oli?“

TÖÖLEHT: KUI ERINEV SEE OLI?

Kui paljud asjad järgnevas loetelus olid teistmoodi, siis kui sina laps olid? Märki X iga väite ette, mis oli tavaliselt teistmoodi, kui sina laps olid. Aruta oma vastuseid väikeses grupis.

- Lapsed elavad oma vanavanematest, tädidest-onudest ja vahest isegi oma vanematest kaugel, teises linnas.
- Naabruskonna tänavatel on suur kuritegevuse tase ja seal pole enam turvaline mängida.
- Vesi, õhk ja pinnas on saastatud ja ohustab tervist ja turvalisust.
- Lapsed näevad loodust videotest ja raamatutest, kuid neil puudub vahetu kogemus loodusega või aeg sellest unistada.
- Lapsed näevad maailma traagilisi sündmusi peaaegu vahetult, ilma et peaksid isegi koduuksest välja astuma.
- Lapsed näevad inimeste isiklikku või avalikku valu ja kannatusi ilma, et neil palutaks sekkuda.
- Lapsi pommitatakse pidevalt igasugu turundussõnumitega, mis meelitavad ostma ikka suuremaid ja paremaid asju.
- Lapsed elavad üha rohkem virtuaalset elu; TV programmid, arvutimängud, sotsiaalvõrgustikud.
- Iga pere teab kedagi, kelle elu on mõjutatud AIDSi poolt.
- Igapäevased hoiatused globaalsest soojenemisest, osoonikihi paksuse vähenemisest, saastest, terrorismist ja vägivallast kahandavad lapse turvatunnet ja tuleviku vaadet.

TÖÖLEHE JÄTK...

Mida tähendab eelnev lastetöö jaoks? Märki iga järgnev väide, mis sinu arvates on eelnevate väidetega seotud.

Lapsed, kes tulevad laste hingamispäevakooli tundi, vajavad:

- Isiklikku suhet päris inimestega, mitte veel rohkem meelelahutust.
- Võimalusi päris maailma kogemiseks: päris inimesed, päriselt õue minek, päris kogukond ja päris vajadused.
- Mentorit – inimest, kes lihtsalt ei esitle järjekordset programmi/tundi, vaid inimest kellest lugu pidada ja kes näitab neile, kuidas teenida.
- Võimalusi suhtlemiseks, nii et nad õpiksid üksteist tundma kui päris inimesi.
- Oskust üksteist mõista ja koostööd teha, nii nad õpiksid kommunikatsiooni, probleemide lahendamist ja ka vaatamata erinevustele rahu elama.
- Võimalust päriselt midagi teha ja saavutada.
- Võimalust teha päris valikuid ja enda eest ise mõelda.
- Usaldusväärseid täiskasvanuid, kes kuulavad nende hirme ja unistusi.
- Turvalist keskkonda. Mitte ainult füüsiliselt, vaid ka emotsionaalselt (kus neid aktsepteeritakse sellisena nagu nad on) ja sotsiaalselt (kus erinevusi aktsepteeritakse ja hinnatakse) turvalist.

LAPSE ARENGU ETAPID

Lastega tõhusalt töötamiseks on oluline mõista, kuidas lapsed kasvavad ja arenevad. On hea, kui teame iga etapi eripära ja tunnuseid.

Vanus 0-2: algaja (Beginner)

Füüsiline

- Suur varieeruvus füüsiliste võimete poolest
- Kasvavad kiiresti
- Väsivad kergesti
- Ei suuda pikalt istuda

Vaimne

- Tähelepanu jätkub üheks-kaheks minutiks
- Õpivad pigem aktiivse osalemise või jäljendamise kui juhendamise kaudu
- Õpivad kõige paremini üks väga väike samm korraga

Emotsionaalne

- On äärmiselt egotsentrilised – keskenduvad ainult iseendale
- Kardavad vanematest eraldamist
- Nutavad kergesti; üks nuttev laps paneb teised ka nutma
- Väljendavad oma vajadusi läbi nutu. Tavaliselt nutmine lõppeb, kui vajadus saab rahuldatud
- Kiinduvad täiskasvanusse, kes näitab armastust ja aktsepteerivad neid

Vaimulikkus

- Tajuvad hoiakuid nagu austus, rõõm ja ootus kiriku koguduse, Piibli ja Jeesuse suhtes
- Tunnevad ära Jeesuse pildi ja suudavad nime öelda
- Panevad enne sööki käed (korraks) kokku, et õnnistada toitu ja põlvitavad (jälle korraks), et palvetada

Arenguvajadused

Lisaks põhivajadustele, vajavad kaheaastased arenguks:

- Võimu – võimalust mõjutada objekte, sündmusi, inimesi
- Vabadust – teha valikuid, interaktiivseid õpituatsioone, liikuda vahest vastavalt oma soovile
- Sõltumatust – teha mõningaid asju ilma juhendamiseta
- Turvalisust – tunda ennast turvaliselt

Vanus 3-5: lasteaed (Kindergarden)

Sii kuuluvad eelkooliealised lapsed, kes ei käi veel koolis. Laste tähelepanu võime on üldiselt nende vanus pluss üks. Keskmise kolmeaastane suudab keskenduda ühele tegevusele umbes neljaks minutiks, eeldusel, et see mis toimub, huvitab neid.

Füüsiline

- Areneb suuremate lihasgruppide koostöö
- Puudub kindel tasakaalu tunne
- On väga aktiivsed
- Väsiwad kergesti; kuid taastuvad peale puhkust kiiresti
- Puudub peen lihaskontroll
- On uudishimulikud ja tahavad ümbrust uurida
- Õpivad uurides

Vaimne

- Piiratud kuulamise ja arusaamise võime, kui pole abiks visuaalset illustratsiooni või kõneaineks olevat objekti
- Kiire mälu
- Jätavad kergesti meelde asju, millest nad aru ei saa
- Naudivad kordamist – eeldusel, et nad ei väsi
- Esimesed märgid põhjus-tagajärg seoste üle arutlemisest
- Teevad mõningaid üldistusi – enamasti valesid
- Õpivad kõige paremini aktiivselt osaledes
- Lühike keskendumisvõime – umbes 3-6 minutit

Emotsionaalne

- Nutavad kergesti
- On suutelised sõnastama emotsionaalset vastust
- On suutelised rahulikuks jäädes vajadusi edasi lükkama
- Tajuvad kogu negatiivsete emotsioonide spektrit
- Õpivad erinevaid viise negatiivsete emotsioonide väljendamiseks

Sotsiaalsus/Suhted

- On enesekesksed – maailm keerleb ümber nende
- Mängivad sõprade juuresolekul üksinda, selle asemel, et nendega koos mängida
- Meeldib sõpru leida ja nendega koos olla

Arenguvajadused

Lisaks põhivajadustele, vajavad kaheaastased arenguks:

- Vabadus – piirangute piires valikuid teha ja uurida
- Võim – teatav autonoomia õpituatsioonis
- Piirangud – turvalised piirid vanemate ja õpetajate poolt
- Lõbu – õppimine läbi mängu; edu kogemine
- Distsipliin ja treening – pakkumaks turvalisust ja struktuuri

Vaimulikud vajadused

- Jumal armastab ja hoolib neist
- Kuidas Jumalat austada
- Kuidas iseennast austada; läbi selle, et Jumal on nad loonud ning tunneb ja väärtustab neid
- Erinevus hea ja halva vahel
- Kuidas Jumala abiga hea valida

Vanus 6-9: algkool (Primary)

Lapsed kes käivad koolis. Lapsed, kes lähevad hiljem kooli või on koduõppel, peaksid sobiva rühma valima vanuse või klassi järgi. Suuremates kogudustes jagatakse see vanuserühm vahest ka kahte eraldi gruppi, 6-7 ja 8-9.

Füüsiline

- Hea lihaskoordinatsioon ja tasakaal
- Käituvad tormakalt ja energiliselt
- Õpivad silma-käe koostööd täpsemateks ülesanneteks
- Harjutavad hea meelega uute oskuste õppimiseks
- Mõõdukalt ettenägelikud
- Head lauljad

Vaimne

- Tahavad demonstreerida oma värskelt omandatud lugemisoskust; sellegi poolest vajavad paljud abi Piibli kirjakohtade leidmisel ja lugemisel
- Mõtlevad sõnasõnaliselt; vajavad objekti ja pilti, mis aitaks neil paremini mõista
- Õpivad eristama fakte ja väljamõeldut
- On uudishimulikud ja jälgivad, küsides palju küsimusi
- Õpivad kõige paremini vahetu kogemuse läbi konkreetsete objektidega
- On võimelised pikemalt huvituma ja keskenduma
- Suudavad lihtsamaid, loogilisi mõtteid praktikas rakendada
- Õpivad kergesti asju pähe
- Näitavad üles huvi kaugel-kaugel ja kaua aega tagasi toimunu suhtes
- Piiratud arusaamine aja ja ajaloo järgnevusest
- Hindavad kõrgelt õiglust; tahavad, et reeglite rikkujaid karistataks
- Nautivad arutelusid kogemustest ja uutest ideedest
- Armastavad lugusid
- Meeldib kasutada uusi sõnu

Emotsionaalne

- Hindavad varieeruvust suhteliselt kindla rutiini piires; suur muutus võib nooremaid lapsi selles vanuserühmas ärritada
- Õpivad negatiivseid emotsioone kontrollima ja neid sotsiaalselt aktsepteeritaval moel väljendama
- Vajavad täiskasvanuid, et enesekontrolli jäljendada
- Kardavad vanemate surma ja lahutust
- On motiveeritud tunnustuse kaudu

Sotsiaalsus/Suhted

- Nautivad rühma mängu, projekte, mõistatusi ja tegevusi
- On loomu poolest tormakad ja energilised
- Neile meeldivad täiskasvanud ja nad otsivad nendega suhteid; tahavad neile meeldida
- Otsivad omavanuste seast sõpru, eriti parimat sõpra

- Võivad olla „käsumeelsed“, tahavad teada reegleid ja neid teiste inimeste peal rakendada
- Tahavad kuuluda klubisse ja gruppidesse; perekond ja kirik on neile olulised

Vaimulikkus

- Mõistavad mõningal määral religioosset sümbolismi
- Huvi Jumala vastu
- Usuvad meelsasti seda, mida kogudus õpetab
- Tahavad, et neile öeldaks, mida uskuda
- Mõistavad piisavalt pattu ja päästet, et valida Jeesus oma päästjaks ja sõbraks
- Tahavad Jumalale meeldida
- Võtavad palvetamise oma päevarutiini osaks, kui neid selleks julgustada
- Võtavad meelsasti vastu teenimise kohustuse, kui võimalus anda
- Jäljendavad kristlikku eluviisi

Arenguvajadused

- Vastutustunde arendamine
- Saavutustunde arendamine
- Enesekindluse kasvatamine
- Sotsiaalsete ja akadeemiliste oskuste õppimine
- Isikliku vabaduse ja vanemlike piiride tasakaalustamine

Vaimulikud vajadused

- Teadmine et Jumal armastab ja hoolib neist
- Jeesuse, kui sõbraga isikliku suhte arendamine
- Valmis Jumalaga läbi palve suhtlema
- Kogeda andestust ja armu
- Kindlus Jumala andestusse – ilma selleta kogevad hirmu ja süüid
- Jumala seaduse tundmine; nad rakendavad seda kui elu standardit
- Õpivad halastama ja andestama neile, kes nende suhtes on eksinud

Vanus 10-11: nooruk (Junior)

Ära nimeta neid kunagi lasteks, pigem nimetavad nad ennast pigem nime pidi, noorteks, inimesteks, meeskonnaks, tiimiks, squadiks jne.

Füüsiline

- Küpsevad erineva kiirusega; mõnedel tüdrukutel võib esineda kasvu spurt, mis on märk küpsemisest
- On energilised, valjud, jutukad ja hea kujutlusvõimega
- Hästi arenenud verbaalsed võimed

Vaimne

- Suudavad juba peaaegu abstraktselt mõelda
- Meeldib arutleda põhjus-tagajärg seoste üle
- Järsult suurenenud keskendumisvõime
- Avastavad võimalusi oma küsimustele ise vastata
- Vajavad, et abstraktseid sõnu ja mõisteid neile selgitataks

- Hakkavad autoriteeti kahtluse alla seadma
- On võimelised mõtlema ja arutlema

Emotsionaalne

- Eneseusu puudumine
- Tujude kõikumine
- Kui tegevuses mõtet ei näe, siis ei viitsi teha
- Janunevad edu ja tunnustuse järele
- Omandavad väärtusi
- Võtavad ennast tõsiselt

Sotsiaalsus/Suhted

- Tahavad omavanustele meeldida
- On suured kummardajad
- On tegevusele orienteeritud
- Algab soorollide väljakujunemine

Vaimulikkus

- Vajavad, et Piibli õpe oleks praktiline ja seotud nende eluga
- On valmis tegema otsust ristimise kasuks
- Areneb südametunnistus
- Tunnevad vastutust oma pattude pärast
- On reeglitest juhitud
- Otsivad täiskasvanud eeskujut

Arenguvajadused

- Olla vastutav
- Omandada vilumus
- Kasvada enesekindluses
- Vallata sotsiaalseid, akadeemilisi ja füüsilisi oskusi

Vaimulikud vajadused

- Teada, et Jumal armastab ja mõistab neid
- On olemas Päästja, kes saab neile anda võidu patu üle
- Kinnitust, et Jumal vastab palvetele ja julgustust teda rohkem usaldada
- Ära tunda, kuidas jumal mõjutab nende igapäeva elu
- Kogeda andestust ja vabanemist süütundest

Vanus 12-13: varateismeline (Earliteen)

Varateismelised on eeltäiskasvanud, nad võivad käituda ühel hetkel nagu täiskasvanu ja järgmisel hetkel nagu laps. Kuna lapsed jõuavad teisme ikka erineval ajal, on rakse selles vanuserühmas rääkida omadustest, mis kehtivad kõigi suhtes. Mõned varateismelised käituvad enamuse ajast, kui noored, teised näevad välja ja käituvad nagu täiskasvanud. Vaatamata sellisele laiale varieeruvusele on mõned omadused, mis enamasti kehtivad. Varateismelised hakkavad avastama oma sisemist identiteeti ja tegema otsuseid lähtuvalt oma identiteedist, mitte grupi omast. Nad näevad oma identiteedi otsingutega vaeva ka läbi gümnaasiumi aastate.

Füüsiline

- Kõpsevad väga erineva kiirusega; tüdrukutel on kasvamise spurt tavaliselt varem, kui sama vanadel poistel
- Enamusel algab puberteet selles vanuses
- Tahavad tegutsemist ja tahavad seda kohe
- Võivad olla üsna kohmakad, kui üritavad oma kasvuspurdiga toime tulla
- Tihti näevad vanemad välja, kui käitumise põhjal võiks eeldada

Vaimne

- Mõtlevad abstraktselt juba üsna hästi, kuid siiski vajavad näiteid, sünonüüme või sõnapilte illustreerimaks uusi mõisteid
- Mõistavad sümbolismi, kui seda on selgitatud
- On võimelised osalema aruteludes ja debattides
- Pikk keskendumisvõime – eeldusel, et teema neid huvitab
- Kompavad tavade ja teadmiste piire
- On huvitatud raha teenimisest (poisid rohkem kui tüdrukud)
- Hakkavad kõike küsimärgi alla seadma ja otsivad autoriteetseid vastuseid
- Hülgevad ebaloogilised põhjendused või reeglid

Emotsionaalne

- Enesekindluse ja eneseusu puudumine
- Kogevad suuri tujukõikumisi
- Tüdivad kergesti
- Kontrollivad väärtusi, millega üles kasvasid
- Suhtuvad endasse tõsiselt
- Hindavad tagasihoidlikke ja vaoshoitud täiskasvanuid, kes nendega naljatlevad

Sotsiaalsus/Suhted

- Annavad järgi omavanuste survele; enamasti kardavad endale kindlaks jääda
- On omavahelistes suhetes kohmakad
- Hoiduvad tegemast midagi väljapool oma gruppi
- Väga huvitatud vastassugupoolest
- Kardavad olla erinevuste pärast väljajäetud
- Otsivad oma grupi piires parimat sõpra

Vaimulikkus

- Kahtlevad vaimulikes tõesed, millesse nad varem uskusid
- Esitavad väljakutseid religioosetele uskumustele, vajades samal ajal nende selgitamist
- Vajavad Jumalale pühendumise uuendamist
- Vajavad pidevat Jumala armastuse ja armu meelde tuletamist
- Vajavad täiskasvanuid, kes räägivad oma isiklikust usust
- Vajavad praktilist religiooni, mille järgi elada

Arenguvajadused

- Koguda ja läbi töötada informatsiooni

- Teha rohkem ise otsuseid
- Väljendada oma individuaalsust erineval moel (tavaliselt kõikuva eduga)
- Janunevad tunnustuse järele
- Vajavad suuremat vabadust vanemlikust järelevalvest ja vastavalt suuremaid kohustusi
- Vajavad rohkem aega omavanustega
- Vajavad suuremat emotsionaalset distantsi vanematest
- Vajavad autoriteetseid standardeid, mille abil eristada õiget vales

Vaimulikud vajadused

- Teadmist, et Jumal on olemas
- Meeldetuletust, veel ja veelkord, et nad ei saa teha midagi, mis suurendaks või vähendaks Jumala armastust nende suhtes
- On olemas päästja, kes annab võidu patu üle
- Õppida andestama ja võtma vastu andestust
- Kogeda andestust ja vabadust süükoormast
- Selgitust, mida nad saavad, kui järgivad Jumala plaani
- Mida jumal teistele on teinud ja mida neile teeb
- Arusaamist, et nad vajavad Jumalat

LAPSE USULINE ARENG

Luuka lihtne lause, „Ja Jeesus kasvas tarkuses ja pikkuses“ (Lk 2:52) võtab kokku Jeesuse arengu läbi erinevate lapsepõlve etappide. Oluline on tähele panna, et see lause eristab tarkust (vaimset) ja pikkust (füüsilist) arengut. Kuid Luuka lisab, „ja armus Jumala ja inimeste juures“, viidates vaimulikule ja sotsiaalsele arengule või teisiti öeldes, usu kasvamisele.

John H. Westerhoff seob usu puu tüvega. Noorel tüvel on vähe ringe, vanadel jälle palju. Usuringide kasv toimub elusündmuste tulemusel ning teiste inimeste ja Jumalaga suheldes. Westerhoff eristab nelja peamist usus kasvamise faasi.

Kogetud usk

- **Võti** kogetud usku on varases lapsepõlves peamiselt vaatlus ja reaktsioon. Lapsed jälgivad armastust ja usku oma kokkupuudetes täiskasvanutega ja reageerivad vastavalt kogetule. Selles etapis on nad liiga noored, et teadlikult usust mõelda, aga nad näitavad üles vankumatut usku.
- **Vajadused** selles etapis on kogeda usaldust, armastust ja heakskiitu. Väikesed lapsed vajavad mõnda usalduslikku ja armastavat täiskasvanut oma ellu. Vahest pakuvad seda usaldust ja heakskiitu, mida hõivatud vanematel pole aega anda, loomad.
- **Usu kasvamine** toimub selles etapis soojuse, kallistuste, aktiivse kuulamise ja ülevoolava tingimusteta armastuse kogemise kaudu.

Kuuluvuse usk

- **Võti** kuuluvuse usku on algkooli ealise lapse kuuluvuse tunne. Selles vanuses lastel on kindel arusaamine, kuidas asjad käivad. Nad on ka suurepärased „ühinejad.“ Nad tahavad kuuluda kogudusse, mis on suurem kui nende pere ja klubidesse koguduse sees.
- **Vajadused** selles arenguetapis on:
 - Autoriteedi tajumine. Neile sobib, kui nende „miks“ küsimustele vastatakse, „selle pärast et Piibel“ või et „selle pärast, et Adventistide Kogudus...“ ütleb nii.
 - Kogukonna tunne, kuhu nad kuuluvad. Lood sellest, kuidas Jumal Piibli aegadel ja nende koguduse rajamisel töötas, toidavad lapse kasvavat usku.
 - Aukartuse ja imetluse kogemine, mis ongi ju osaliselt ülistus.
 - Tunne, et teda vajatakse koguduses, et ta on oma õpetajate ja eakaaslaste poolt aktsepteeritud ja et märgatakse, kui ta puudub.
- **Usu kasvamine** toimub täites eelkirjeldatud vajadused läbi lugude, draamade, kunsti ja loovate jumalateenimise kogemustega soojas, aktsepteerivas õhkkonnas.

Otsiv usk

- **Võti** nooruki ea otsivasse usku on kriitiline mõtlemine. Noorukile pole autoriteetide tsiteerimine piisav. Nad tahavad kogu informatsiooni ise kontrollida.
- **Vajadused** selles usu arengu etapis on:
 - Oma identiteedi leidmine. Nad uurivad ja kontrollivad oma uskumusi, elustiili, väärtusi, kõiki autoriteete ja kõike, millega nad ennast seostavad, püüdes seeläbi ennast määratleda.
 - Nad vajavad arusaamist, et peas olev religioon on sama, mis südames. See sunnib noorukeid esitama otsivaid küsimusi, mis esitavad väljakutse täiskasvanute uskumustele. Nad kritiseerivad kõiki selgitusi, mis ei allu loogikale, tervele mõistusele ja teaduslikele uuringutele. Täiskasvanud peavad võtma neid küsimusi ilma, et nad peaksid tundma ennast ohustatuna ja töötama koos lastega leidmaks vastused.
 - Olla vajatud usukogukonnas.
- **Usu kasvamine** toimub noorukieas läbi tõsise Piibli uurimise, lühikeste reise, misjonireise ja teenimisvõimaluste.

Omandatud usk

- **Võti** kestvasse usku täiskasvanu eas on: pöördumine, tunnistamine ja jüngerlus. Isegi, kui pöördumine noorukieas või lapsena oli tõeline, kogeb inimene seda uuesti omandatud usku kontekstis.
- **Vajadus** täiskasvanu ea usus on olla eeskujuks, leida võimalusi tunnistamiseks sõna ja eeskujuga ning aidata teistel oma usku rakendada.
- **Usu kasvamine** toimub selles etapis läbi õpetamise ja sotsiaalse tegevuse, samuti isikliku Piibliuurimise ja palvetamise.

Kuidas lapsed mõtlevad

Vaatame, kuidas lapsed erinevates elu etappides mõtlevad ja seome need mustrid nende usulise kogemusega. Vaatleme järgnevalt nelja mõttemustrit, sünnist kuni noorukieani. Iga etapi juures on toodud ka mõned soovitusel, kuidas igas etapis õppijaid juhendada.

See mudel on laenatud Šveitsi arengupsühholoogilt Jean Piage'lt, kes aitas meil mõista, kuidas inimesed erinevatel kognitiivse arengu etappidel mõtlevad.

„Inimeste sildistamisest nende arenguetappidega pole abi. Keegi ei peaks vaatama ühte usu arengu etappi teistest parema või halvemana.“ -- Barbara Manspeaker

Etapp I – sünnist teise eluaastani (0-2)

Esimesel kahel eluaastal on laps võimeline mõistma läbi ümbritseva maailma uurimise kasutades oma meeli. Laps õpib objekte neid suhu pannes, kokku lüües või maha visates.

Laps vaatab, kuidas objekte ruumis liigutatakse ja jälgib, kas see objekt jääb samaks või muutub. Istumine, roomamine, kõndimine, ronimine ja jooksmine on samuti erinevad uurimise viisid. Esimese etapi mõtleja töötleb ainult seda, millele meeled on keskendunud.

Õpetades I etapi õpilasi...

- Planeeri füüsilisi tegevusi, näiteks jalutamine Jumala majja või tehes „looduse“ jalutuskäiku klassiruumis.
- Paku lastele objekte puudutamiseks. Need peaksid olema piisavalt suured, et nad neid alla ei neelaks.
- Varieeri erinevaid tegevusi vaiksete või kuulamist nõudvate tegevustega.
- Paku lastele erinevaid materjale ja tekstuure, millega tegeleda.
- Kasuta tuttavaid materjale, et nende tähelepanu püüda – seo objekt või kogemus vaimuliku kontseptsiooniga, nt: Jumala armastus, loomine või siis kiitus ja tänu.
- Jää igas olukorras rahulikuks. Räägi vaikselt, väldi kiirustamist. Mine edasi laste tempos.
- Ole neile eeskujuks ja näita, kuidas oma tundeid Jumalale väljendada. Näita erinevaid lilli ja siis palveta, „Jeesus, me täname sind lillede eest.“ Nad võivad üritada seda koos sinuga teha!
- Anna selge sõnum, korrates lugusid täpselt samade sõnadega. Kasuta visuaale ja tegevusi nende tähelepanu hoidmiseks lool.
- Räägi Jeesusest kui sõbrast. Aita lapsel tema armastuses kindel olla.

Etapp II – kolmandast kuni kuuenda eluaastani (3-6)

Kolmandast kuni kuuenda eluaastani suudab laps mõelda ja tegutseda sõltumata oma meeltest. Sellel ajal tundub, et lapse kujutlusvõimel puuduvad piirid – lihtne pliits või puutükk võib hetkega muutuda lennukiks, koeraks, banaaniks või langevaks täheks!

Pole ime, et lapse mõtlemine pole eriti täpne. Ta ei mõista ruumilisi seoseid täielikult – kõrge on suur ja palju on väärtuslik. Kui lasta valida Ameerika 5 ja 10 sendise vahel, siis II etapi laps valib 5 sendise, sest see on suurem ja seega väärtuslikum.

Selles etapis on lapsele omane ka kergeusklikus. Jõuluvana on päriselt olemas ja samuti hambahaldjas. Rääkides loomadest, kuigi ebareaalselt, sobitub see loomulikult selle etapi lapse mõtteviisiga. II etapi mõtleja leiab, et Piibli lugu Baalami eeslist või suurest kalast, kes Joonas alla neelas, on Jumala jaoks täiesti loogilised viisid suhtlemiseks. Imed on nende väikeste mõtlejate jaoks täiesti usaldusväärsed.

Nende Jumala jaoks pole ükski probleem liiga suur – nad palvetavad absoluutse enesekindlusega. See on omadus, millele Jeesus viitas Mt 18:3, „Tõesti, ma ütlen teile, kui te ei pöördu ega saa kui lapsed, ei pääse te taevariiki!“

II etapi mõtleja võtab Jumala vastu kui tõelise isiku, võttes vastu ja tunnustades tema armastust. Lapsed tahavad selles vanuses Jumalale meeldida ja võivad Jeesuse vastu võtta kui oma sõbra. Aga nad on ka väga sõnasõnalised. Seda illustreerib ühe poisi vastus arstile, kes küsis luba tema südant kuulata, „Mul ei ole südant. Ma andsin selle Jeesusele.“

Õpetades II etapi õpilasi...

- Planeeri erinevaid tegevusi, segades omavahel aktiivseid tegevusi vaiksemate „mõtisklemise“ aegadega.
- Õpeta läbi näitleva mängu – nad õpivad läbi tegevuse!
- Rõhuta Piibli tõdesid jagamise ja aitamise kohta. Näita, kuidas nad saavad läbi heategude Jeesusele heameelt valmistada. Kohanda vanematele lastele klassis teenimisprojekte.
- Õpeta neile väljendama oma rõõmu ja kiitust Jumalale läbi muusika.
- Paku neile võimalusi mõelda! Anna neile probleem ja lase neil see lahendada nende arusaamise tasemel. Anna leile aega vastus leida ja siis lahendust selgitada.
- Esitle õppetükki nii, et õpilased saavad ennast loo sisse panna – seo õppetükk nende igapäevase eluga.

Etapp III – seitsmendast kuni üheteistkümnenda eluaastani (7-11)

Umbes seitsmendast eluaastast kuni üheteistkümnenda (või isegi hilisema) eani keskendub lapse mõtlemine sellele, mis on konkreetne ja katsutav. Kogetakse seda, mis on reaalne ja päriselt olemas.

Kuigi täiskasvanud võivad kergendust tunda, sest laps on muutunud realistlikumaks, kaasneb sellega ka teatav kadu. Kui reaalne on see, mida kogetakse, siis kas Jumal on olemas?

III etapi mõtlejad otsivad otsest kinnitust õpitavale. Kui pastor räägib, et Jeesus on taevas meie eest vahendustööd tegemas, küsivad need lapsed, „Kui Jeesus on taevas, kuidas saab ta samal ajal aidata kodutut või vangi?“

Samuti hülgavad nad mõned lapsikud mõtteviisid. See vanus on hea aeg informatsiooni talletamiseks. See on iga, kus info meelde jätmine on kiire ja faktid jäävad kergesti pähe. Piibli viktoriinid, Piibli mõõgadrill ja teised pühakirja põhised võistlused on populaarsed.

Nende õpilaste jaoks tuleb „armastav“ Jumal sõnastada väga konkreetsete sõnadega. Seetõttu on ka lihtsad teenimisprojektid nii populaarsed. Kümme käsku võetakse hästi

vastu, kuna need on nii otsekohesed ja konkreetsed, kuid mäejutlus, koos kõigi oma tõlgendusviisidega, on nende jaoks pisut segadust tekitav.

„III etapi mõtlejad pole mitte ainult sõnasõnalised, nad kalduvad ka käsumeelsusse. Nende mõtted keerlevad pidevalt hea ja halva ümber, nad tahavad, et käitumine oleks sõnastatud reeglitena – mida nad siis rõõmuga teiste peal rakendavad.“ – Noelene Johnsson

Selles vanuses ei mõisteta sümboleid eriti hästi. Kui sa jagad kirglikult, mida rist sulle tähendab, siis III etapi õpilased võivad imestada, kuidas saab keegi paari puutükki pärast nii emotsionaalne olla! Ja osasaamis teenistus on maitsetu nisu küpsis koos lonksu viinamarja mahlaga!

Nende kõige raskemad küsimused on, kas meil on taevas tiibu vaja ja kas meie koduloomad ka taevasse pääsevad.

Õpetades III etapi õpilasi...

- Näita neile, kuidas nad saavad oma energiat Jumala teenimises rakendada!
Organiseeri klassis teenimisprojekte.
- Tee eesmärgistatud käsitööd – millel on praktiline väärtus ja seos õppetükiga.
- Paku tunnis mitmekesisust ja üllata neid aeg ajalt, muutes klassi rutiinis tegevuste järjekorda.
- Kasuta näidendeid, rollimänge ja lugusid, mis esitlevad olukordi või probleeme, mida nad peavad lahendama.
- Aita neil tunda Jumala armastust. Tunnusta nende erilisi andeid.
- Selgita reeglite mõtet.
- Selles vanuses poisid imetlevad jõudu ja võimu. Näita neile, kuidas Jumal andis Piiblis meestele ja naistele jõudu Jumala plaani elluviimiseks. Julgusta Piibli lugemist kui usku tugevdavat harjutust.
- Esitle jumalakartlike kangelaste lühikesi elulugusid, mida nad saaksid jäljendada.

Etapp IV – kaheteist aastased ja vanemad (12+)

IV etapi mõtlemine tuleb järk-järgult. See võib tekkida juba 11 aastaselt, kuid enamasti toimub see puberteedi käigus. Psühholoogiliselt, aju vasak ja parem poolkera sulandub kokku. Lõpuks suudab isik mõelda mõtlemisest! Tekkib loogika ja abstraktne mõtlemine ning sümbolid muutuvad arusaadavaks.

Millest aru saada, et isik on liikumas IV etapi suunas? Nad hakkavad küsimusi esitama! Iga asja kohta küsitakse „Miks?“ Selle asemel, et sellest hoiduda, ignoreerida või põlata seda küsimust, on parim neid julgustada küsima, nii et erinevad teemad saavad läbi arutatud kodus, koolis või kirikus. Selles vanuses on hea aeg väikegrupis arutelu küsimusi kasutada.

Õpetades IV etapi õpilasi...

- Kuula, kui nad räägivad.
- Meenuta oma teismelise kogemusi ja jaga neid sobival hetkel.
- Säilita huumorimeel.
- Ära reageeri üle. Teismelistele meeldib jagada vastuolulisi ideid selleks, et näha sinu reaktsiooni!
- Hooli neist tõeliselt. Korralda rühma tegevusi väljaspool klassiruumi.
- Hoidu abstraktsest kristlikust sõnavarast.

- Tee tund aktiivne ja mitmekesine, et nende huvi hoida.

Elusalt maetud!

Too aegsasti klassi hunnik ajalehti, prügikotte ja tekk. Jaga klass 4-6 liikmelisteks rühmadeks. Üks inimene igast grupist heidab maha (või tekile), käed välja sirutatud. Teised kogunevad tema ümber ja katavad ta ajalehtedega. Peate tegevus, kui õpilane on piisavalt kaetud. Kontrolli, et ta ikka hingata saaks.

„Maetud“ õpilane jääb ajalehtede alla, kui klassikaaslased samal ajal arutavad, mida võib tunda laps, kes on maetud vanemate ootuste, kooli surve, töö, süü, patu alla. Nüüd tulevad „maetud“ lapsed ajalehtede alt välja. Mis tunne on olla vaba oma vaevast? Lugege koos Lk 16:13.

Eriksoni kaheksa eluetappi, ülesanded ja tulemus.

Elu etapp	Arengu ülesanne	Kuidas saavutada	Tulemus
Imik – esimene aasta	Usaldus	Usaldust õpitakse käbi rahuldatud füüsiliste ja emotsionaalsete vajaduste rahuldamise.	Lootus
Teine eluaasta	Autonoomsus	Autonoomiat õpitakse asju ise tehes	Tahte õige kasutamine
3-5 eluaasta	Initsiatiiv	Enesekindlus omandatakse initsiatiivi võttes ja ülesandeid lõpuni tehes	Enesekindlus
6 eluaastast puberteedini	Töökus	Töökust õpitakse läbi erinevate ülesannete; tunnustus nii pingutuse kui ka tulemuse eest	Kompetents
Nooruki iga	Rolli identiteet	Õppides oma rolli peres, koolis ja koguduses. Oma andeid ja talente avastades.	Lojaalsus
Noor täiskasvanu	Intiimsus	Õppides jagatud armastuse väärtust	Pühendumine
Keskiga	Tootlikus	Osaledes teenimistöös	Hoolimine
Vanadus	Ausus	Andes edasi häid omadusi, tunnustades muutusi, mida võis ja mida ei võinud teha; aktsepteerides surma	Tarkus

Hariduspsühholoog, Erik Erikson pakub välja kaheksa elu etappi. Ta nimetas need vastavalt iga etapi peamisele arengu ülesandele. Iga etapi soovitatav tulemus on positiivne isiksuse omadus. Inimene, kes omandab kõik etapid, arendab süsteemselt oma iseloomu. Pane tähele, et usk, nagu ka usaldus, on iseloomu arengu aluseks. Psühholoogid väidavad, et iga järgneva positiivse omaduse saavutamine sõltub eelnevate ülesannete läbimisest.